

Täysistunto

Tiistai 29.11.2022 klo 13.59—20.30

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 303/2022 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan.

Tässä lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia näin aluksi. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Ministeri Sarkkinen, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.10 Sosiaali- ja terveysministeri Hanna Sarkkinen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus on sitoutunut puuttumaan alipalkkaukseen ja kahden kerroksen työmarkkinoiden syntyyn. Hallitusohjelman mukaan on selvitettävä uusia keinoja tahalliseen tai törkeään huolimattomaan alipalkkaukseen puuttumiseksi. Hallitus päätti helmikuussa käynnistää lainvalmistelun työsuojeluviranomaisen toimivaltuuksien laajentamiseksi alipalkkaukseen puuttumisessa. Olen iloinen, että pääsen nyt esittelemään tämän tärkeän työsuojelun valvontalain muutosta koskevan esityksen, jolla toteutetaan näitä päätöksiä.

Alipalkkauksen lisäksi lakia muutetaan sisäilmaongelmiin puuttumiseksi. Osana hallitusohjelman rakennusten sisäilmaongelmiin puuttumiseen liittyviä toimenpiteitä laajennetaan tässä yhteydessä työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta muille viranomaisille myös sisäilmaongelmien osalta.

Arvoisa puhemies! Työsuojeluviranomaisen nykyiset toimivaltuudet alipalkkauksen valvonnassa ovat varsin rajalliset. Hallinnollisena toimenpiteenä viranomaisen käytössä on nykyisin ainoastaan työnantajalle annettava toimintaohje. Toimintaohje on kuitenkin oikeudellisesti sitomaton, eikä sen avulla voida tosiasiassa varmistaa lain noudattamista. Toimintaohjeen noudattamatta jättämisestä ei ole muita seurauksia kuin mahdollinen toimintaohjeen uudistaminen seuraavan työpaikalla tehtävän tarkastuksen yhteydessä.

Nyt käsiteltävällä esityksellä työsuojeluviranomaisen toimivaltuuksia alipalkkauksen valvonnassa tehostettaisiin merkittävästi. Jatkossa viranomainen voisi antaa kirjallisen kehoituksen ja velvoittavan hallintopäätöksen sekä määrätä uhkasakon.

Keinot olisivat käytettävissä asiassa, joka koskee työnantajan velvollisuutta maksaa vähintään sellaista lain ja yleissitovan työehtosopimuksen mukaista palkkaa, jonka peruste ja määrä ovat yksiselitteisesti todettavissa. Kehotusmenettelyn tarkoituksena on korjata havaitut palkkausta koskevat epäkohdat vastaisuudessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2022 vp

Lisäksi työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta poliisille laajennetaan alipalkkaukseen puuttumiseksi. Työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus poliisille koskisi jatkossa myös rikoslain mukaisia petos- ja kiskontarikoksia.

Ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen kiskonta- ja petosrikoksiin edistäisi työsuojeluviranomaisen asiantuntemuksen tehokasta hyödyntämistä rikosprosessin eri vaiheissa. Lisäksi muutos edistäisi sitä, että poliisin esitutkinnassa otettaisiin huomioon alusta alkaen nykyistä laajemmin alipalkkaustilanteisiin soveltuvat eri rikostunnusmerkit.

Arvoisa puhemies! Esityksen tavoitteena on tehostaa työntekijöiden palkkausta koskevien säännösten noudattamista työmarkkinoilla ja turvata työntekijöiden asemaa laajentamalla työsuojeluviranomaisen valvontatoimivaltuuksia. Suomalaisen työelämän on toimitava vastuullisesti ja reilujen pelisääntöjen mukaisesti. Esityksen tarkoituksena on korjata ja ehkäistä sellaisten työmarkkinoiden muodostumista, joissa palkkauksen vähimmäistason noudattamista merkittävässä määrin laiminlyödään. Suomeen ei kaivata kahden kerran työmarkkinoita.

Esityksen tavoitteena on osaltaan myös harmaan talouden tehokkaampi torjunta. Harmaa talous ilmenee palkkauksessa epäsuorasti siten, että maksettaessa lain ja yleissitovien työehtosopimusten tason alittavaa palkkaa, tilitetään siitä myös pienempi määrä veroja ja sosiaalivakuutusmaksuja. Lisäksi työnantajat, jotka laiminlyövät palkanmaksua koskevat velvoitteensa, saavat epäreilua ja perusteetonta kilpailuetua ja taloudellista hyötyä.

Nyt esitettävä valvonnan tehostaminen koskee siis tilanteita, joissa palkkaus alittaa yksiselitteisesti yleissitovien työehtosopimusten määräykset. Rajausta yleissitoviin työehtosopimuksiin vastaa nykytilaa ja voimassa olevaa työlainsäädäntöä. Työsuojeluviranomaisen tehtävänä on valvoa työsopimuslain noudattamista, työsopimuslain yleissitovia työehtosopimuksia koskeva säännös mukaan lukien. Näin ollen kehoitusmenettely koskee nykyiseen tapaan järjestäytymättömiä työnantajia, jotka noudattavat työehtosopimusta yleissitovuuden perusteella.

Sen sijaan työsuojeluviranomaisen valvonta ei ulotu työehtosopimuslain mukaisiin normaalisitoviin työehtosopimuksiin, joiden valvonta kuuluu viranomaisen sijaan työehtosopimuksen osallisille ja siihen sidotuille työnantaja- ja työntekijäyhdistyksille. Näissä tilanteissa rikkomisen seuraamuksena tulevat kysymykseen työehtosopimuslainsäädännössä tarkoitetut seuraamukset.

Arvoisa puhemies! Esityksen toinen kokonaisuus liittyy sisäilmaongelmiin puuttumiseen. Työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta muille viranomaisille laajennettaisiin siten, että sen tulisi jatkossa ilmoittaa rakennusten sisäilmastoon ja kunnossapitoon liittyvistä epäkohdista kunnan terveydensuojelu- ja rakennusvalvontaviranomaisille. Ilmoitusvelvollisuus koskisi tilanteita, joissa työpaikkana käytettävän rakennuksen omistaja ei ole huolehtinut vastuulleen kuuluvista rakennuksen kunnossapitoon liittyvistä velvollisuuksista eikä tilannetta saada korjattua työsuojeluviranomaisen omin valvontatoimenpitein. Sisäilma-asioita koskevan ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tehostaa tiedonkulkua toimivaltaisten viranomaisten välillä ja tällä tavoin edistää sisäilma-asioista aiheutuvien terveyshaittojen korjaamista rakennuskannassa.

Arvoisa puhemies! Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimivan työturvallisuussäännöksiä valmistelevan neuvottelukunnan jaostossa. Lausunkierroksella saadussa palautteessa ehdotettuja muutoksia ja niiden tavoitteita kannatettiin laajasti. Esitys on käsitelty ja hyväksytty kolmikantaisessa neuvottelukunnassa. Työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta poliisille laajennetaan alipalkkaukseen puuttumiseksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2022 vp

lun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettuun lakiin nyt ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2023.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. Kiitoksia. — Edustaja Lehto.

16.16 Rami Lehto ps: Arvoisa puhemies! Suomalaisen työelämän on toimittava vastuullisesti ja reilujen pelisääntöjen mukaan. Alipalkkaus vääristää aina kilpailua yritysten välillä kuten harmaa talouskin. Ei saa kiertää veroja eikä polkea palkkoja alle minimipalkkojen. Tästä on paljon ollut esimerkkejä, ja usein me saadaan lehdistä lukeakin, että varsinkin maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä on hyväksikäytetty tässä, heitä on huijattu näissä palkka-asioissa todella pahasti. Silloin saadaan se kilpailuetu ja kilpaileva yritys menee konkurssiin äkkiä, kun toinen polkee palkkoja ja sen kautta myös sosiaaliturvamaksuja ja kaikkia muitakin maksuja, eläkemaksuja, kun maksetaan vähän palkkaa.

Elikkä tämä työsuojeluviranomaisen toimivallan laajentaminen on todella hyvä lisäys tähän, kuten myös nämä sisäilman laatuunkin liittyvät lakimuutokset. Näitä kyllä voi kannattaa, ja niin kuin on noissa lausunnoissakin tullut esille, että työnantaja- ja työntekijäpuoli sekä työsuojeluviranomaiset ovat lausunnoissaan kannattaneet esitystä, niin tuskin tätä kukaan tässä salissa tulee hirveämmin vastustamaan. Tämä on kannatettava asia, ja tämä vie eteenpäin suomalaista yrittäjyyttä ja työelämää.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Semi.

16.17 Matti Semi vas: Arvoisa puhemies! Tämä esitys ja toimenpide alipalkkauksen kuriin saamiseksi on erittäin hyvä tavoite. Jos miettii sitä, että palkkauksen pitää olla sellainen, että työllä pitää tulla toimeen, niin se tarkoittaa myös sitä, että valvontaa pitää olla lisää. Siinä mielessä tämä esitys on erittäin hyvä. Jos miettii näitä ihmisiä, jotka joutuvat tällaiseen työkohteeseen menemään ja heitä käytetään hyväksi, niin toivoisin, että saataisiin semmoinen laki, että koko alipalkkaus kriminalisoitaisiin ja siitä tulisi semmoinen uhkakuva näille alipalkkaajille, niille työnantajille, mitkä harrastavat tällaisista, että ne tavallaan syyllistyisivät silloin rikollisuuteen ja ne voitaisiin ottaa käsittelyyn mukaan.

Tämän esityksen tuoma turva on myös näille yrityksille erittäin hyvä apu, koska reilu kilpailu aina kehittää toimintaa ja sitä tekemisen mallia, millä työntekijät yhdessä työnantajan kanssa miettivät, kuinka voidaan tehokkaasti ja hyvin ja laadullisesti tehdä hyvää jälkeä ja hyvää työtä, niin tähän kokonaisuuteen, tähän kuvioon, ei silloin alipalkkaus käy ollenkaan, koska työn pitää olla palkitsevaa myös sen työnantajan, urakan ottajan, kannalta, että se pärjää siinä ja työntekijät saavat heille kuuluvan palkan, jopa näitä käytössä olevia tuotantopalkkioita, mitä tulee.

Tämä valvonnan tehostaminen on se tärkein asia, mitä kannattaa viedä eteenpäin ja pitää viedä eteenpäin, ja sitä kautta saadaan meille tasavertaiset markkinat ennen kaikkea kunnalliselta ja julkiselta puolelta tulevassa kilpailussa, ettei sinne alihankkijoiksi tule tällaisia työehtosopimuksia kiertäviä yrityksiä vaan niillä on tiukka valvonta. Tässä kysyisin ministeriltä: kuinka tämä tilaajavastuulaki mietittäisiin siten, että se urakan ottaja, kuka sen urakan saa, laitettaisiin vastuuseen siitä, että alihankkijat noudattavat työehtosopimusta — että se olisi vastuussa ja sillä olisi tarkastusvelvollisuus näihin urakoihin? — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2022 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Juvonen.

16.20 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Arvoisa ministeri, lakiesityksen lausunnoissa työntekijäpuoli ja työsuojeluviranomaiset ovat kannattaneet tätä lakiesitystä. Silloinhan tässä on paljon hyvää, joskin pidän jotenkin erikoisena sitä, että tässä samassa laissa on kaksi — kylläkin tärkeää — asiaa: alipalkkaus ja sisäilma-asiat. Ne on yhdistetty samaan esitykseen.

Mutta pidän tätä tärkeänä. Sisäilma-asia on tärkeä asia, ja sillä on merkitystä työntekijöiden terveydelle. On hyvä, että laissa otetaan siihen kantaa. Näitä sisäilmaongelmia on erityisesti julkisella sektorilla sellaisissa paikoissa, joissa työntekijöiden lisäksi myös asiakkaiden terveys voi vaarantua. Tässä esimerkiksi koulut ja päiväkodit ovat niitä kohteita.

Mutta sitten tähän alipalkkaukseen: Haluan nostaa täällä esiin muun muassa hoitoalan. Me puhumme päivittäin siitä, että terveydenhuollosta puuttuu henkilöstöä, ja ulkomailta tuotu työvoima on ollut yksi vaihtoehto tähän, mutta tarkkana pitää olla. Suomeen on muun muassa Filippiineiltä tuotu hoitohenkilöstöä, ja he ovat olleet hyvin korkealle koulutettuja sairaanhoitajia. Mutta sitten Suomeen saapuessaan he eivät olekaan kyenneet tekemään sitä sairaanhoitajien ammattikuvaa, vaan he ovat tehneet hoiva-avustajan tehtäviä, joskin heille on luvattu, että he voivat mahdollisesti kouluttautua, päteväytyä myös sairaanhoitajiksi. Mutta siihen toki vaaditaan ensin kielitaito, mikä on avain kaikkeen työelämään Suomessa, erityisesti terveydenhuoltoalalla. Se on myös potilasturvallisuuskysymys. Valitettavasti ne haaveet eivät ole toteutuneet.

Marja Koskela, Pirkko Pitkänen ja Päivi Vartiainen laativat vuonna 2018 tutkimuksen näkökulmista kestävään rekrytointiin, jossa otettiin kantaa muun muassa ulkomailta tuotuun terveydenhuollon henkilöstöön. Tässä se alipalkkaus itse asiassa toteutuu, jos henkilö on korkeasti koulutettu ja tulee tekemään sellaista ammattikuvaa, joka onkin täysin erilainen ja matalammin palkattu. Sehän on väärin. Nyt täytyy kyllä kannustaa hallitusta tekemään kaikki toimenpiteet niiden asioiden eteen, niin että jos meille houkutellaan ammattitaitoisia ja osaavia hoitajia esimerkiksi ulkomailta, niin he pääsisivät tekemään sitä heidän ammattikuvansa eivätkä tulisi alipalkatuiksi. Ei ole oikein, että koulutettu sairaanhoitaja saa hoiva-avustajan palkan. Mitä vastaatte, ministeri, tähän huoleeni? — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Niemi.

16.23 Veijo Niemi ps: Arvoisa herra puhemies! Käytän puheenvuoroni tästä sisäilmaongelmapuolesta. Se on minulle varsin tutuksi tullut poliisin työsuojelualtuutettuna mutta myöskin tuolla kuntakentässä kuntien omistamissa rakennuksissa. Eliikä sisäilmaongelmathan ovat valtavat tänä päivänä: päiväkodit, koulut, poliisin rakennukset, armeijan rakennukset ynnä muut. Saadaanko tällä nyt jotakin lisäpainetta siihen? Kun esimerkiksi Senaatin omistama poliisin rakennus todetaan huonosisäilmaiseksi, nopeuttaako tämä mahdollisesti nyt sitten sitä, että nämä rakennukset saadaan oikeasti kunnostettua tai peräti purettua ja uusia rakennettua? Sama on tilanne tietysti myöskin kuntien omistamissa päiväkodeissa ja kouluissa, koska hyvin usein käytännössä nämä rakennukset ovat kaikki yleisiä tiloja ja kuitenkin kunnan ja valtion omistamia. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja nyt ministeri Sarkkinen, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 131/2022 vp

16.24 Sosiaali- ja terveysministeri Hanna Sarkkinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia keskustelusta. — Todella, kuten täällä on todettu, alipalkkaus Suomessa koskee usein maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä, ei pelkästään, mutta kyllä usein. Tämä ilmiön yleisyys on ongelma tietysti näille alipalkatuille ja riistetyille työntekijöille, mutta se on ongelma myös rehellisille yrittäjille ja muille työntekijöille, jos on mahdollista tehdä tämmöistä työehtojen polkumyyntiä. Se on ongelma myös veronmaksajille, koska se pienentää esimerkiksi meidän verokertymiä ja sosiaalivakuutusmaksuja, joten kyllä tämä alipalkkaukseen puuttuminen on hyvin tärkeää ihmisten kannalta, jotka siitä alipalkkauksesta kärsivät, mutta myös koko yhteiskunnan ja rehellisten yrittäjien kannalta.

Esitys antaa työsuojeluviranomaisille lisää toimivaltuuksia puuttua alipalkkaukseen, ja resursseja tähän valvontaan on annettu jo aiemmin tällä hallituskaudella lisää. Mutta on myös tärkeää, että nämä keissit sitten etenevät myös poliisissa ja tuomioistuimissa, että niitä tutkitaan ja viedään eteenpäin, ja se on tietysti resursointi-, osaamis- ja priorisointikysymys. On tietysti sanottava, että eihän tämä esitys yksin poista alipalkkausilmiötä Suomesta, mutta tämä on yksi askel eteenpäin ja tämä on kuitenkin tärkeä askel eteenpäin, jotta alipalkkausta Suomessa toivottavasti vähemmän jatkossa esiintyisi.

On tietysti muitakin mahdollisia esityksiä ollut keskusteluissa siitä, miten alipalkkausta voitaisiin vähentää. Edustaja Semi nosti esille tilaajavastuulain tiukentamisen, sitten on ollut esimerkiksi ammattiliittojen kanneoikeudesta säättäminen keskustelussa. Nämä ovat kuitenkin muiden ministeriöiden alaisia asioita, joten en lähde näitä sen enempää kommentoimaan.

Sitten, arvoisa puhemies, se, että koulutetut sairaanhoitajat tekevät Suomessa matalammin palkattua työtä, esimerkiksi hoiva-avustajien työtä, on selkeä epäkohta. Me hukkaamme tätä inhimillistä resurssia, ja he eivät pääse hyödyntämään osaamistaan. Siihen ollaan hakemassa ratkaisuja tällä hetkellä työryhmytyöskentelyssä ministeri Kiurun alaisuudessa, mutta se on tietysti sanottava, että se ei ole ilmiönä sama ilmiö kuin mistä me nyt puhutaan, tästä alipalkkauksesta, mihin nyt puututaan. Eli kaksi erilaista ongelmaa ja kaksi erilaista ilmiötä. [Arja Juvonen: Juuri näin!]

Sitten siitä, että tässä esityksessä ovat mukana nämä sisäilmaongelmat: Nämä koskevat tätä samaa lakia, ja on sinällään ihan tavallista, että samaan lakiin tuodaan erisisältöisiä muutoksia. Se vähentää kuormitusta valmistelusta ja myös eduskuntaprosessista, kun ei tarvitse monta erillistä hallituksen esitystä käsitellä, vaikka ovatkin kaksi erilaista asiaa. Ja todella näissä sisäilma-asioissa siis pyritään siihen, että jatkossa kun työsuojeluviranomaiset huomaavat näitä sisäilmaongelmia omassa tarkastustoiminnassaan, niistä sitten ilmoitettaisiin muille sisäilma-asioissa toimivaltaisille viranomaisille ja sitä kautta esimerkiksi kunnan terveydensuojelutoimijat sitten pääsisivät tekemään omia toimenpiteitään. Eli tämä tiedonkulun tehostaminen voi olla yksi avain siihen, että myös näihin sisäilmaongelmakeisseihin jatkossa puututtaisiin nykyistä paremmin.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan.